



As viaxes do dirixible *Graf Zeppelin* polo ceo da Ulla

Henrique Neira Pereira

www.neira.es

Resumo. Polas noticias que achega a prensa da época sabemos que o dirixible alemán Graf Zeppelin viaxou por Galicia entre 1928 e 1937. Foi visto cando menos cinco veces desde Vilagarcía de Arousa, e polo menos dúas pola comarca da Ulla, en 1932 e 1935. Tivemos a oportunidade de falar con persoas que o viron no 1935 desde distintos puntos do Val do Ulla e neste texto quixemos resumir o seu testemuño e recuperar o recorde deste medio de transporte.

Abstract. Because of news in the period press, we know the German airship Graf Zeppelin travelled to Galicia between 1928 and 1937. It was seen at least five times from Vilagarcía de Arousa, and at least two times around Ulla region in 1932 and 1935. We had the opportunity to talk to people who saw it in 1935 from different points in Ulla Valley and in this text we wanted to summarize their testimony and recall this means of transport.

O *Graf Zeppelin* LZ 127 voou por primeira vez o 28 de setembro de 1928; medía 236,6 metros de longo, usaba o hidróxeno como gas para elevarse e contaba con cinco motores de 550 CV. A súa velocidade máxima era de 128 quilómetros por hora e levaba 40 tripulantes, ademais dunha pasaxe de 20 persoas e a carga, da que podía transportar ata 60 toneladas¹.

O seu nome tradúcese como ‘Conde Zeppelin’, xa que era unha homenaxe a Ferdinand von Zeppelin, pioneiro alemán da aviación. Realizou 600 viaxes sobrevoando 150 veces o océano Atlántico –cruzalo supoñíalle uns tres días de viaxe fronte a case unha semana nun transatlántico– e estableceu nos anos trinta unha liña regular de carga e correo postal con América.

O 29 de agosto de 1929, comandado por Hugo Eckener, completou o seu primeiro voo arredor do mundo aterrando en Lakehurst, Nova Jersey, Estados Unidos. Foi retirado do servizo o 18 de xuño de

1 Véxase http://es.wikipedia.org/wiki/Graf_Zeppelin_LZ_127, web consultada a 28 de agosto de 2014.

1937, logo de que o 6 de maio outro dirixible alemán, o ‘Hindenburg’, ardera en Lakehurst, morrendo 35 das 97 persoas a bordo².

Entre 1928 e 1937 tivo tempo abondo para sobrevoar Galicia varias veces, tal como deixou constancia a prensa daqueles anos³. Sobre as viaxes polos ceos da Ulla, a primeira mención que atopamos, e de onde xurdiu a idea de buscar máis información, é a do periódico estradense *El Emigrado*, que publicou o 16 de abril de 1932 na súa páxina 4 esta nota:

“El ‘Graff Zeppelin’ sobre el Ulla. El día 12 a las dos y media de la tarde ha aparecido por la parte de los Veas, siguiendo el curso del Ulla, el dirigible alemán ‘Graff Zeppelin’ que de regreso de Sudamérica se dirigía a Friedrichshafen (Alemania) a descansar brevemente para luego volver a iniciar otro de sus maravillosos viajes.

Llevaba marcha lenta, habiendo momento en que se quedó completamente parado, de seguro para que sus tripulantes pudieran contemplar mejor el soberbio paisaje de las riberas del Ulla, iluminado a la sazón con un sol espléndido, y para sacar fotografías.

Cerca de media hora tuvimos a la vista la hermosa aeronave, hasta que desapareció en el horizonte hacia Lugo, cuya ciudad visitó, continuando después rumbo al Cantábrico”.

O diario vigués *El Pueblo Gallego* recolle tamén información sobre a mesma viaxe o 16 de abril de 1932, na páxina 12:

“LAIÑO (Dodro)

El ‘Conde Zeppelin’. A las dos y media de la tarde del martes, siguiendo la cuenca del río Ulla, pasó por esta localidad el ‘Graf Zeppelin’.

Como en su viaje anterior, fué recibido por el vecindario con muestras de alegría, disparándose bombas y cohetes.

Los niños de las escuelas presenciaron con sus maestros el paso de la nave, recibiendo a continuación unas conferencias acerca de la navegación aérea”.

Non puidemos atopar máis testemuños sobre esta primeira visita á Ulla da aeronave alemá. Pero a segunda vez que pasou polo Val do Ulla, en 1935, puido ser observado desde varias localidades, de

2 Véxase http://en.wikipedia.org/wiki/Hindenburg_disaster, web consultada a 28 de agosto de 2014.

3 É moi interesante a este respecto a reportaxe de Eduardo Rollanda publicada o 18 de febreiro de 2014 en <http://www.gciencia.com/historias-gc/cando-o-graf-zeppelin-voaba-sobre-galicia>, web consultada a 28 de agosto de 2014. Ofrece un bo resumo das viaxes da aeronave polos ceos galegos e mostra unha foto do ‘Graf Zeppelin’ sobre Vigo.



Imaxe tomada en 1930 por Alexander Cohrs (obtida da Wikipedia:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ZeppelinLZ127a.jpg>)

acordo coa información que obtivemos en varias entrevistas que realizamos no primeiro semestre de 2014.

O escritor Xosé Neira Vilas, que daquela tiña sete anos, contou-nos que o vira pasar desde a súa casa en Gres (Vila de Cruces), á beira da Ponteledesma, e recolleu os seus recordos no libro ‘Aquel neno’⁴. Explicounos así mesmo que el vivía “aínda na Casa do Romano”, onde hoxe está a súa biblioteca, pois trasladouse coa súa familia a unha casa nova cando cumpriu oito anos de idade. O dirixible, explica, “era unha cousa enorme, medía máis de 100 metros, voaba moi baixiño e facía moito ruído e había quen se escondía nas casas porque pensaba que era a fin do mundo”.

Enrique Neira Parada lembra velo cando tiña seis anos estando en Sorribas, en Sarandón (San Miguel de Sarandón, Vedra), e parecíalle que o dirixible “voaba moi baixo” e que tropezaría cos eucaliptos de grande altura que había nese punto –cousa que non sucedeu.

María Villar, de Socastro, en San Mamede de Ribadulla (Vedra), tiña tres anos daquela e recorda que desde o dirixible botaron algúns

4 Neira Vilas, Xosé. *Aquel neno*. Ferrol, Edicións Embora, 2013, páx. 83.



ndesarchiv. Bild 102-06616

A fotografía mostra o ‘Graf Zeppelin’ sobre a porta de Brandeburgo en Berlín en outubro de 1928. Imaxe: Bundesarchiv, Bild 102-06616 / CC-BY-SA (obtida da Wikipedia: [http:// commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_102-06616,_Berlin,_%22Graf_Zeppelin_%22_über_Brandenburger_Tor.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_102-06616,_Berlin,_%22Graf_Zeppelin_%22_über_Brandenburger_Tor.jpg))

folletos, que acabaron caendo nas leiras do Agro; como era moi pequena non sabe o que poñían. Josefina Pereira Iglesias, tamén de Socastro e que tiña tres anos cando pasou o ‘Graf Zeppelin’ por alí, di que “eu ben non o vin, pero sei que era un avión moi grande, o primeiro avión que se veu por aquí, e dicían que levaba xente”.

Amparo Martínez, quen nacera en 1920 en San Mamede de Ribadulla, contáballe a seu neto Héctor Rodríguez que ‘O Conde Zeppelin’, como lle chamaba sempre ó dirixible, era “coma un porco que voaba”.

Luís Ballesteros, de Galegos, en San Pedro de Vilanova (Vedra), que en tempos exerceu como fotógrafo, cóntanos: “vino pasar cara a Santiago, por aquí”, e recorda “a figura del, do globo”, probablemente en 1935, cando el xa tiña 19 anos. Ademais, unha curiosidade: “ás galiñas parecían un paxaro e escondíanse”.

O diario vigués *El Pueblo Gallego* do 17 de outubro de 1935 recolle a noticia do paso por Santiago na páxina 11:

“EL ‘GRAFF ZEPPELIN’

Santiago.- A las diez de la noche de anteayer pasó volando sobre Santiago el ‘Graff Zeppelin’.

El paso de la gigantesca aeronave fué presenciado por numeroso público.

El dirigible encendió una gran farola, proyectada a tierra al volar sobre la ciudad”

E na páxina 12 dáse noticia do paso por Vilagarcía de Arousa:

“EL ‘GRAFF ZEPPELIN’

Vilagarcía.- Sobre las diez de la noche del martes, pasó sobre nuestra ciudad el gran aerostato alemán ‘Conde Zeppelin’. Este aunque iba a regular altura y con poca iluminación, fué advertido rápidamente debido al zumbido de sus potentes motores, y los barcos surtos en el puerto saludaron su paso haciendo sonar las sirenas. El ‘Conde Zeppelin’ mientras volaba sobre esta población aminoró la marcha y descendió un tanto. Los efectos de la luna, al reflejarse sobre su cubierta metálica, le daba un aspecto bello al mismo tiempo que fantástico. Centenares de vecinos le observaron entusiasmados, hasta perderse de vista. Llevaba la dirección Norte, posiblemente con rumbo a Alemania.

Esta es la quinta vez que el citado Zeppelin pasa sobre Vilagarcía”.

As repetidas viaxes do ‘Graf Zeppelin’ pola ría de Arousa mesmo deixaron pegada na cultura popular. Conforme nos explicou a profesora da Universidade de Santiago e concelleira de Cultura de Teo, Carme Hermida Gulías, existe un dito popular que recolle o nome da aeronave: en terras de Cambados, cando unha persoa é moi inqueda e non para quieta, dise dela que é “coma un *sepelín*”.